

Recenziók, új kiadványok. – A rovatban angol, cseh, észt, francia, kanadai, lengyel, német, orosz, osztrák, svájci, svéd és ukrán kiadványokat ismertetnek (259–356).

A **Folyóiratszemlében** a *Beiträge zur Namenforschung* 44. (Heidelberg, 2009); a *Rivista Italiana di Onomastica* 12/2–15/2 (Róma, 2006–2009) és a *Névtani Értesítő* 30. (Bp., 2008) kötetét mutatják be röviden (359–63).

Közlemények, méltatások. – E rovatban elsőként rövid beszámolókat olvashatunk öt névtudományi konferenciáról, illetve tanácskozásról. Ezt a jubileumukat ünneplő jeles névkutatók köszöntése, illetve több, 2009-ben elhunyt névésről szóló megemlékezés követi (403–15).

Hírek és kommentárok. – A rovat a 2008. november 22. és december 9. közötti legfontosabb névtudományi rendezvényekről, eseményekről számol be kronológiai sorrendben, illetve felhívja a figyelmet két 2010-es konferenciára is (419–27). A kötetet a közreműködő szerzők elérhetőségének listája zárja (429–31).

KOZMA JUDIT

NAMENKUNDLICHE INFORMATIONEN 97, 98. (2010)

Szerkesztők: ERNST EICHLER – KARLHEINZ HENGST – DIETLIND KRÜGER
Leipziger Universitätsverlag, Leipzig. 97. 239 lap, 98. 273 lap

A folyóirat 97. számában tanulmányok és recenziók, a 98.-ban pedig tanulmányok, recenziók, beszámolók és méltatások olvashatók.

Tanulmányok. – A 97. szám első írásában KARLHEINZ HENGST a Lipcsei Egyetem Szláv Intézetében 1909 óta folyó névtani kutatások történetét tekinti át röviden (7–17). VOLKMAR HELLFRITZSCH és KARLHEINZ HENGST a DAMARIS NÜBLING és KONRAD KUNZE által szerkesztett német családnévatalasz 1. kötetének a névtudomány számára hozott újdonságait emeli ki, illetve felhívja a figyelmet néhány, a további kötetek munkálataiban szükséges változtatásra. Az atlasz az 1996-ban leggyakoribb 10 000 német családnévet, illetve azok magánhangzóiban eltérő változatait ábrázolja 336 térképlapon (19–39). DONATELLA BREMER világirodalmi példák alapján tekinti át a tulajdonneveknek a hasonló tematikájához fűződő különböző szerepeit (41–73).

ALIYE MEHREBANI-YASYBA és GABRIELE RODRÍGUEZ tanulmányaikban a Németországban élő törökök személynévadási szokásait vizsgálják, kitérve a német és a török írásrendszerből fakadó különbségekre és névtorzulásokra is (75–93, 95–107).

HARALD BICHLMEIER a *Magdeburg* helynév előtagjával kapcsolatban morfológiai és etimológiai érvekkel cáfolja JÜRGEN UDOLPHNAK azt a véleményét, hogy a név egy germán 'nagy, hatalmas' jelentésű, nem adatolt szóból ered. BICHLMEIER a helynév korábbi értelmezéseit – *Magdeburg* mint 'a szűz vagy szüzek városa', illetve 'a kamilla városa' – továbbra is valószínűbbnek tartja, bár azok sem problémamentesek (109–32). HEINZ FÄHNRIK fanevekből keletkezett grúz településneveket elemez (133–43).

A 98. számban először DIETER KREMER az újlatin nyelvű európai országok szinkron családnévanyag-gyűjtésének lehetőségeit tekinti át, különös tekintettel Portugáliára. Tanulmányában konkrét példákat is közöl, és bemutatja azok lehetséges értelmezését (9–52). DIETLIND KREMER szászországi példák szinkron elemzésével arra a kérdésre keresi a

választ, hogy minden helynévből keletkezhet-e származásra utaló családnév, és ha nem, akkor milyen típusú helynevek alkalmasak ilyen szerepre (53–70).

ANGELIKA BERGIEN közép-németországi vállalkozások nevében vizsgálja a regionalitásra utaló elemeket (71–85). DOROTHEA FASTNACHT a *Hundshaupten* helynév értelmezési lehetőségeit veszi számba, majd amellett érvel, hogy a név olyan szántó széli földterületre (*-haupt*) utal, amely valamilyen bírói tisztségviselőhöz (*Hunt*) tartozott (87–106). GUNDHILD WINKLER azokat a *-leben* végű helyneveket elemzi, amelyekben a meghatározó tag egytölvű, erős ragozású becenév (107–20). KRISTIN LOGA a szász-anhalti sangerhauseni járás településneveinek rövid áttekintését adja (121–33).

A további tanulmányok angol nyelvűek. TÓTH VALÉRIA a középkori Kárpát-medence településneveiből kiolvasható etnikai és nyelvi viszonyokat illusztrálja példákkal (135–46). Ilyen vizsgálatra két településnév-típus alkalmas: a *Németfalu*-féle nevek magyar helynévadás eredményei, és – bizonyos kivételekkel – a névadás idejében jelen lévő etnikai csoportra utalnak. A másik csoportot a *Visehrad*-féle nevek alkotják. Ezek valamilyen idegen nyelvből átvett szóból alakultak településnévvé, de később elveszthették etnikai azonosító szerepüket, ezért óvatosan kezelendők. Ami a kronológiát illeti, a Kárpát-medence legrégebbi település- és településnév-rétege szláv eredetű, erre épült a magyar réteg. A későbbi etnikumok (németek, törökök, vallonok) megjelenése uralkodói telepítés eredménye. Falvaikat a magyar nyelvű környezet vagy a betelepítő felső erő nevezte el. Ha e településeknek lett is nevük lakóik nyelvén, azok a legtöbb esetben megmaradtak a szóbeliség szintjén, s ha meg is jelentek a forrásokban, mellettük állt a magyar elnevezés is. A korai nyelvi presztízsvizonyokat elemezve, ABRAM DE SWAAN globális nyelvi elméletét az Árpád-kori Magyarországra alkalmazva arra az eredményre jutunk, hogy a hipercentrális szerep a latiné, a szupercentrális a magyaré volt; a német centrális szerepet töltött be egyes régiókban, a többi nyelv (szláv, török, román stb.) pedig periférikus szerepű volt.

GYÖRFFY ERZSÉBET az Árpád-kori magyar folyónevek rétegeit tárja fel: a legrégebbi nevek közé a HANS KRAHE terminusával óeurópainak nevezett nevek tartoznak, pl. *Árva*, *Duna*, *Rába*, *Zala* (147–55). A viszonylag sok szláv eredetű név között találunk a folyó menti növényzetre, helyre, állatvilágra utaló, valamint 'víz' jelentésű közszavakból alakult, a víz állapotát, továbbá a víznek vagy környezetének a jellegét kifejező szavakból létrejött neveket. A legnagyobb számú csoport a magyar eredetű nevéké: ezen belül a legtöbb név 'a víz viszonya más helyhez' szemantikai tartalmat hordozza (*Bótrágy*, *Szerencs*; *Ózd pataka*, *Zselizi-sár*), míg a szláv eredetűeknél említett más motivációk csak kisebb számban fordulnak elő közöttük. Pusztai földrajzi közszóból alakult név alig fordul elő (*Ér*, *Patak*, *Sár*). A legkésőbbi rétegeket a néhány német (*Bódva*, *Cód*, *Vág*) és török (*Budak*, *Krassó*, *Ojtoz*) eredetű név alkotja.

DAVID LANDAU a gót *jiuleis*, az óangol *Giuli* és az izlandi *Ýlir* 'december' hónapnév azonosságából azt a következtetést vonja le, hogy a gót, az izlandi félévszámító és az óangol naptár közös előzményre, az apokrif Énoch 1. könyvében és a Jubileumok könyvében található jubileumok naptárára vezethető vissza (157–67). WOLFGANG THIELE LANDAU írásából kiindulva, irodalmi példák segítségével azt fejti ki, hogy az idő a negyedik térbeli dimenzió, így a helyekre és az időintervallumokra utaló nyelvi kifejezések természetükben azonosak. Következésképp ha a helynevek tulajdonneveknek tekintendők, akkor az időszakokra utaló lexémák – köztük a hónapok megnevezései – szintén legalábbis kettős természetűek: tulajdonnevek és köznevek is egyben (169–75).

Recenziók, új kiadványok. – A 97. számban indiai, német, osztrák és szlovén munkák mellett ismertetik FERCSIK ERZSÉBET és RAÁTZ JUDIT „Keresztnevek enciklopédiája” című szótárát és az *Onomastica Uralica* 3. kötetét (147–233), a 98.-ban pedig cseh, kanadai, lengyel, német, orosz, osztrák és svájci kiadványok mellett a FARKAS TAMÁS és F. LÁNCZ ÉVA által szerkesztett „Régi magyar családnevek névvégmutató szótára”-t és SCHWING JÓZSEF „Die Namen der Stadt Pécs / Pécs város nevei” című bilingvis kötetét is bemutatják (179–241).

Beszámolók és méltatások. – A folyóirat 98. száma hírt ad két névtudományi tanácskozásról (245–52), majd köszönt több, 2010-ben kerek születésnapját ünneplő névkutatót, illetve végső búcsút vesz az ez évben elhunyt jeles névésztől (253–68). Mindkét számot a közreműködő szerzők listája, illetve a kéziratok elkészítését segítő útmutató zárja.

KOZMA JUDIT

RIVISTA ITALIANA DI ONOMASTICA 17. (2011)

Főszerkesztő: ENZO CAFFARELLI

Societá Editrice Romana, Róma. 966 lap (1. 434 lap, 2. 532 lap)

A RION. csaknem ezer oldalas 2011. évi tartalmát a fontosabb rovatokat sorra véve ismertetjük az alábbiakban.

1. Tanulmányok. – Az összesen tizenöt, egy kivételével olasz nyelvű tanulmány közül hét helynevekkal, három személynevekkal, öt pedig a névtan egyéb területeivel foglalkozik. Ebben az évfolyamban tehát a szokásosnál kisebb arányban van jelen a személynévkutatás. M. CASTIGLIONE és M. BURGIO (DASES rövidítésű) szicíliai családnévatalasz és -szótár elkészítésére irányuló projektet írja le (13–33); E. BLASCO FERRER a szárd családnevek és helynevek összefüggéseit kutatva elemz néhány esetet (35–54); E. CAFFARELLI pedig a mai szárd és korzikai családnevek statisztikai-demográfiai feldolgozását adja, különös tekintettel a nevek területi sajátosságára (537–63). – A helynevek különböző aspektusaival a következő tanulmányok foglalkoznak: M. MARASOVIĆ-ALIJEVIĆ a Spalato/Split előtti vizek neolatin eredetű szigetneveit elemzi (55–66); SZ. NIKITYIN a római, monzai és moszkvai belterületi helynevek hivatalos, illetve informális használatát vizsgálja (67–80); ezzel rokon a témája E. DE STEFANI és A. C. TICCA tanulmányának is, mely a spontán beszédben használt endonimák, exonimák és egyéb névalakok regisztrációjakor megfigyelt jelenségeket foglalja össze (477–501). P-H. BILLY az okszitán helynévkutatásról ír (81–100), G. BORGHI az *Amalfi* név etimológiáját muttja be (449–76), F. TOSO a ligúriai Arenzano helyneveit elemzi történeti szempontból (517–36), G. MARRAPODI pedig a helynévi adatgyűjtések módszertanáról értekezik (503–15). – A névkutatás egyéb, ebben az évfolyamban tárgyalt témái a következők: spanyol nyelvű tanulmányában E. CASANOVA egy, a spanyol onomasztikában mindeddig elhanyagolt területéről: egy deonomasztikon-szótárak, azaz a köznevesült tulajdonnevek szótárának a tervéről szól (565–90). Az irodalmi névadást illetően B. PORCELLI kifejti, hogy a középkori irodalomban a névviselő, nem pedig a név volt a hangsúlyos, a mai irodalomban viszont